

Agata Ziobroń

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID: 0000-0003-0398-460X

**ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA ZA CZYNY POWIĄZANE
Z DZIAŁALNOŚCIĄ PATOSTREAMERSKĄ.
ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA PATOSTREAMERA****Wprowadzenie**

Na długo przed opracowaniem pierwszych definicji patostreamingu¹ rozwijał się proceder filmowania patologii (np. przemocy²) i udostępniania jej w internecie. Natomiast sam proceder rozpowszechniania przemocowych³ treści miał miejsce jeszcze przed rozpowszechnieniem filmu i kamer, dzięki technikom drukarskim⁴ czy też drzeworytom⁵.

Należy tutaj wymienić najczęściej przytaczaną w literaturze definicję patologii społecznej A. Podgóreckiego: „ten rodzaj zachowania, ten typ instytucji, ten typ funkcjonowania społecznego czy ten rodzaj struktury, który pozostaje w zasadniczej, nie dającej się pogodzić sprzeczności ze światopoglądowymi wartościami, które w danej społeczności są akceptowane”⁶. Patologię można określić również

¹ Pierwsze naukowe opracowania, w których pojawiało się hasło *patostreaming*, zaczęły pojawiać się w wyszukiwarkach internetowych w 2018 r. W latach 2017–2018 zostało spopularyzowane samo zjawisko.

² W 2009 r. nastolatki sfilmowały znęcanie się nad zwierzęciem. <https://tvn24.pl/polska/skazani-za-cierpienie-kota-ra109891-3695040> (28.03.2023).

³ Zjawiskiem pokrewnym patostreamingowi jest *trash streaming*, w dyskursie publicystycznym nazwany: *zarabianiem na okrucieństwie*. <https://vibez.pl/wydarzenia/trash-streaming-czyli-zarabianie-na-okrucienstwie-dlaczego-w-rosji-jest-to-trend-6743682085870144a> (28.03.2023). Jest to znacznie bardziej ekstremalna forma patostreamingu. W czasie transmisji widzowie mogą oglądać tortury, poniżanie, a nawet śmierć na żywo <https://www.thesun.co.uk/news/14466280/russias-disturbing-trash-streaming-trend/> (28.03.2023).

⁴ T. Ferenc, B. Sułkowski, *Okiem kamery – semiologia obrazów przemocy*, „Kultura i Społeczeństwo” 2009, nr 4, s. 78.

⁵ Do przykładów może należeć twórczość Y. Tsukioka, który tworzył m.in. „krwawe drzeworyty” pełne okrucieństwa i przemocy w XIX i XX w. <https://pl.wikipedia.org/wiki/Ukiyo-e> (31.03.2023)

⁶ A. Podgórecki, *Patologia życia społecznego*, Warszawa 1969, s. 24.

jako „negatywne zjawisko społeczne, które uwzględnia następujące warunki: naruszenie norm społecznych, destruktywność zachowania mierzoną skalą potępienia społecznego, występowanie w większej skali zbiorowości lub w skali masowej, konieczność występowania działań profilaktycznych”⁷. Patologia społeczna jest zjawiskiem wieloznacznym, często mylnie utożsamianym z samą przestępczością, jednak pomiędzy nimi zachodzi stosunek nadrzędności i podrzędności – każde przestępstwo jest przejawem patologii społecznej, lecz nie każdy przejaw patologii społecznej jest przestępstwem⁸, np. do zachowań patologicznych należy prostytuowanie się, a *de lege lata* prostytutka nie jest w Polsce penalizowana, a jedynie czyny „okołoprostytucyjne”: czerpanie korzyści z prostytutki innej osoby, zmuszanie do prostytutki oraz nakłanianie innej osoby do uprawiania prostytutki lub ułatwianie jej w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

Według P.Z. Angielczyka patostreaming to „reportaż patologicznej rzeczywistości”⁹, natomiast D. Ołownia wskazał, że to dewiacyjny oraz dochodowy „biznes”¹⁰. Często zdarza się, że młodzi ludzie, zachęcani perspektywą łatwego zarobku, decydują się na podejmowanie aktywności patostreamerskiej¹¹. Korzyść finansowa osiągnięta z publikowania przekazu patostreamowego przybiera postać tzw. donejtów i często są to niewielkie datki, ale zdarzają się również znaczne sumy¹², sięgające nawet kilku tysięcy złotych¹³. L. Bergcholc proponuje wąskie oraz szerokie ujęcie definicji patostreamingu. Patostreamingiem w ujęciu wąskim jest „prowadzenie za pośrednictwem mediów społecznościowych cyklicznych transmisji internetowych na żywo, w trakcie których twórcy określani mianem patostreamerów dopuszczają się patologicznych zachowań”¹⁴. Natomiast w ujęciu szerokim można go zdefiniować jako „zespół patologicznych oraz anormatywnych zjawisk, które mają miejsce poza transmisją na żywo, ale są ściśle związane z działalnością patostreamerską”¹⁵. Patostreamerzy często tworzą patostreamy, pozostając pod wpływem alkoholu lub środków odurzających¹⁶. Według A. Żejmo

⁷ L. Albański, *Wybrane zagadnienia z patologii społecznej*, Jelenia Góra 2010, s. 7.

⁸ M. Kotowska, *Zjawisko patologii społecznej w ujęciu kryminologicznym*, „Studia Prawno-ustrojowe” 2009, nr 9, s. 507.

⁹ P.Z. Angielczyk, *Homo crudelis w dobie Internetu*, „Parezja” 2019, nr 2, s. 49.

¹⁰ D. Ołownia, *Patostreaming jako zjawisko patologiczne i dewiacyjne*, „iNFOTEZY” 2021, nr 2, s. 59.

¹¹ *Ibidem*, s. 66.

¹² S. Wójcik i in., *Patotreści w Internecie. Raport o problemie*, Warszawa 2019, s. 14.

¹³ <https://www.glospedagogiczny.pl/artukul/niebezpieczny-patostreaming> (29.03.2023).

¹⁴ L. Bergcholc, *Patostreaming jako nowe wyzwanie dla kryminologii w kontekście współczesnych cyberzagrożeń* [w:] *Prawo karne i kryminologia wobec kryzysów XXI wieku*, Warszawa 2022, s. 342–343.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ <https://zdrowie.pap.pl/rodzice/patostreamy-niepokoja-mlodych-odbiorcow-ale-dzieci-i-tak-je-ogladaja> (28.03.2023).

patostreaming to „transmitowanie w cyberprzestrzeni różnych form patologii społecznej: przemocy fizycznej, psychicznej i seksualnej, poniżania innych i okazywania im braku szacunku, zażywania substancji psychoaktywnych, stosowania słów wulgarnych i gróźb karalnych, wandalizmu, ekshibicjonizmu w zakresie nawet najbardziej intymnych sfer życia”¹⁷. Niewątpliwie w świetle powyższej definicji wywodzącej się z zakresu nauk społecznych nasuwa się skojarzenie z potocznie rozumianym chuligaństwem czy wandalizmem¹⁸.

Można zatem skonstatować, że patostreaming to zjawisko naruszające normy prawne i społeczne, oparte na interakcji z widzami, odpłatne i dwustronne, powiązane z aktywnością widza (patoużytkownika), który nakłania patostreamera do rozpoczęcia lub podtrzymywania swojej aktywności, często wydając mu polecenia. Wydaje się, że właśnie posiadanie aktywnej widowni, wchodzenie z nią w interakcję podczas dokonywania czynów z zakresu patologii społecznej i odpłatność tych działań stanowią cechę charakterystyczną, odróżniającą patostreaming od „zwykłego” utrwalenia aktu przemocy i agresji. Należy jednak wskazać, że patostream również prawie nigdy nie ma scenariusza¹⁹. Zjawisko szybko się rozwija i pojawiają się coraz nowsze formy²⁰. Administracyjnoprawne środki walki z patostreamingiem istnieją na podstawie ustawy o Krajowej Radzie Radiofonii i Telewizji w art. 47o: „Zabronione jest umieszczanie na platformach udostępniania wideo stworzonych przez użytkowników lub innych przekazów m.in. zagrażających prawidłowemu fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu rozwojowi małoletnich, w szczególności zawierających treści pornograficzne lub w sposób nieuzasadniony eksponujących przemoc, bez stosowania skutecznych zabezpieczeń technicznych, zawierających nawoływanie do przemocy lub nienawiści wobec grupy osób ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność państwową, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną; jak również zawierających treści mogące ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, treści pornograficzne z udziałem małoletniego, treści nawołujące do znieważania grupy ludności albo poszczególniej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości”.

¹⁷ A. Żejmo, *Medialny obraz demoralizacji. Patostreaming jako problem psychopedagogiczny*, „Civitas et Lex” 2022, nr 4(36), s. 34.

¹⁸ Co interesujące, taką tezę postawił M. Woś w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich z 5 stycznia 2022 r., jednak wydaje się ona nadmiernym uproszczeniem.

¹⁹ D. Ołownia, *Patostreaming jako zjawisko...*, s. 63.

²⁰ M.in. można wskazać, że w 2019 r. patostreamer mijał na pasach przechodniów, wymuszając pierwszeństwo. Na świdnickim rynku w 2023 r. inny patostreamer wymachiwał metalowymi rurkami.

Patostreaming w ujęciu kryminologicznym

- M. Popiołek i D. Bek wskazują na następujące typy patostreamów²¹:
- „Alko-streaming (w dyskursie prasowym występuje także nazwa drunk-streaming) – picie alkoholu podczas streamu.
 - Violence-streaming – streaming różnego rodzaju aktów przemocy; przemoc fizyczna: pobicia relacjonowane na żywo, przemoc słowna: treści o charakterze rasistowskim, treści podżegające do przemocy, groźby, obelgi itp.
 - Sex-streaming – streamowanie sytuacji, w których dochodzi do różnego rodzaju dewiacji seksualnych, w tym do aktów noszących znamiona pedofilii, jeden z patostreamerów podczas swoich streamów zachęcał małoletnie osoby do rozbierania się przed kamerą²².
 - Daily-patostreaming – streamowanie codziennego życia, ze szczególnym naciskiem na transmitowanie tzw. dymów²³”.

Patostreaming może implikować odpowiedzialność karną. Jego sprawca może atakować różne dobra prawne, co może oznaczać wyczerpanie znamion różnych czynów zabronionych. Zachowania patostreamera może zatem być różnie zakwalifikowane prawnie. Do najczęściej atakowanych dóbr prawnych należą potencjalnie: wolność seksualna i obyczajność (*sex-streaming*), cześć, nietykalność cielesna oraz zdrowie fizyczne i psychiczne (transmitowanie przemocy słownej bądź fizycznej), a także porządek publiczny (znieważenie grupy lub osoby, nawoływanie do popełnienia przestępstwa). Szczegółowo o możliwych kwalifikacjach prawnych mowa będzie w dalszej części opracowania.

²¹ D. Bek, M. Popiołek, *Patostreaming – charakterystyka i prawne konteksty zjawiska*, „Zarządzanie Mediami” 2019, t. 7, nr 4, s. 252.

²² Wydaje się, że zachowania te mogą, ale niekoniecznie same w sobie muszą być dewiacyjne. W mojej ocenie istotą sex-patostreamingu jest odnoszenie się do seksu w wulgarny sposób oraz publikowanie scen innych czynności seksualnych, a także obcowania płciowego, co wprawdzie może wiązać się z popełnieniem czynu karalnego (np. publicznego prezentowania pornografii w sposób narzucający jej odbiór osobie, która sobie tego nie życzy), jednak sam charakter stosunku seksualnego lub innej czynności seksualnej niekoniecznie musi naruszać normy prawne czy obyczajowe, a jedynie fakt ich upublicznienia i towarzyszący im wulgarny język. Zjawiskiem, które zbliża się do patostreamingu w formie sex-streamingu, a jednocześnie noszącym znamiona dewiacji, jest *cybersex-trafficking*, który polega na transmitowaniu na żywo przemocy seksualnej, głównie wobec dzieci, dla płacących widzów z całego świata, którzy również wydają ofiarom polecenia. Por. M. Jas, *Patostreaming – ciemna strona internetu. Analiza zjawiska na wybranych przykładach*, „Media Biznes Kultura” 2020, nr 1(8), s. 175. Por. J. Raines, *Trafficking Without Borders: Why It Is Time for the Law to Properly Address Cybersex Trafficking in the Livestreaming Context*, „Catholic University Law Review” 2022, no. 71, vol. 1.

²³ „Najbardziej spektakularne wydarzenia podczas streamów, często reżyserowane lub prowokowane. Zwykle są to bójki, picie alkoholu czy zażywanie narkotyków, prowokowane awantury itp. Dymy są dość popularne, bo powodują zwiększenie korzyści finansowych”. D. Bek, M. Popiołek, *Patostreaming – charakterystyka...*, s. 251.

W przypadku wielu patostreamerów może dojść do uczynienia sobie z popełniania przestępstw stałego źródła dochodu (art. 65 k.k.). Nie można co prawda mówić o patostreamerze jako o przestępcy zawodowym w ujęciu tradycyjnym, gdyż cechą charakterystyczną tego rodzaju przestępczości, wskazywaną w anglosaskiej literaturze kryminologicznej, jest brak agresji i przemocy²⁴. Polska definicja W. Świdy określa przestępcę zawodowego jako osobę, która uczyniła sobie z przestępstwa stałe źródło utrzymania, i ta definicja wydaje się adekwatna w stosunku do przynajmniej części patostreamerów²⁵. Trzeba podkreślić, że Świda nie stawiał wymogu nieprzemocowego charakteru przestępczości, nie można zresztą tego wymogu postawić też w odniesieniu do art. 65 k.k. Na gruncie art. 65 k.k. dochód nie musi być zasadniczym, a tym bardziej jedynym źródłem utrzymania sprawcy. Część patostreamerów swoją działalność postrzega bowiem jako formę sztuki, show-biznesu²⁶. Godna uwagi w kontekście tego zjawiska jest definicja, w której Z. Lasocik stwierdza: „Dla przestępcy zawodowego przestępstwo jest centralnym punktem jego życia, wokół tego koncentrują się jego myśli i działania. Jest źródłem utrzymania, ale i źródłem satysfakcji. To właśnie przestępstwo utrzymuje przestępcę w środowisku podobnych mu ludzi, ale i na odwrót – to środowisko stymuluje go do kolejnych naruszeń prawa (...). Te naruszenia prawa przestępca zawodowy i inni podobni mu przestępcy nazywają «pracą» lub «robotą»”.

Patostreaming – wybrane kwalifikacje prawne

Podczas transmisji patostreamów ich twórcy upijają się, często do nieprzytomności²⁷. Alko-stream może ukazywać jedynie spożywanie alkoholu, zarówno samotnie, jak i z innymi osobami (libacje alkoholowe), jednak często stanowi także tło dla innych działań patostreamera. W pierwszym przypadku w ocenie D. Bek i M. Popiołek czyn można rozważać jako promowanie alkoholu w niedozwolony sposób²⁸. Wątpliwości jednak budzi każdorazowe wypełnienie przez patostreamera znamion prowadzenia reklamy i promowania. Wydaje się, że taka kwalifikacja prawna może wchodzić w grę jedynie w sytuacji, gdy patostreamer zachęca do spożywania konkretnej marki piwa lub innego alkoholu. W sytuacji, gdy patostreamer spożywa alkohol z nieoznaczonego etykieta naczynia, a zwłaszcza

²⁴ J.A. Inciardi, *Careers in Crime*, Chicago 1975, s. 5.

²⁵ W. Świda, *Przestępca zawodowy*, Wilno 1932, s. 13.

²⁶ „To był show biznes (...), ja na to poświęciłem wiele czasu, więc jestem po części artystą” – wypowiedź jednego z patostreamerów. Za: M. Najdek, R. Węgrzyn, *Koniec świata zwiastują patostreamy*, „Meritum” 2019, nr 3(54), s. 22.

²⁷ *Ibidem*, s. 19.

²⁸ D. Bek, M. Popiołek, *Patostreaming – charakterystyka...*, s. 256.

gdy jedynie go pije, nie komentując swojego zachowania, nie można mówić o prowadzeniu promocji lub reklamy, ponieważ idąc tym tokiem rozumowania, tak samo należałoby ocenić zachowanie osób, które spożywają alkohol np. w dozwolonych miejscach, takich jak ogródki barów, jednak w sposób widoczny dla przechodniów, abstrahując od znaczenia znamienia „reklamy” (działanie mające na celu zachęcenie potencjalnych klientów do zakupu konkretnych towarów lub do skorzystania z określonych usług²⁹) oraz „promocji” (działania zmierzające do zwiększenia popularności jakiegoś produktu lub przedsięwzięcia; też: każde z tych działań³⁰). Nadto zastosowanie dyrektyw funkcjonalnych (cel przepisu) skłania do stanowiska, że skoro ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi zawiera głównie regulacje administracyjnoprawne skierowane do podmiotów profesjonalnych, zajmujących się reklamą i dystrybucją alkoholu, oraz organów władzy publicznej, to wydaje się, że ów przepis karny odnosi się do tych podmiotów, które naruszają te regulacje, a nie amatorów-patostreamerów. Bardziej prawdopodobną kwalifikacją wydaje się rozpijanie małoletniego (art. 208 k.k.) zarówno w przypadku, gdy patostreamer udostępnia alkohol na wizji małoletniemu uczestnikowi patostreamu, jak i gdy słownie lub gestem zachęca małoletnich widzów do spożywania alkoholu.

W tym kontekście należy przytoczyć poglądy przedstawicieli doktryny prawa karnego odnośnie do faktu, czy jednorazowe działanie sprawcy jest wystarczające do wypełnienia znamion przestępstwa rozpijania małoletniego, czy niezbędna jest jego wielokrotność. Zwolennikami stanowiska, że rozpijanie małoletniego wymaga powtarzalności działań sprawcy, byli m.in. A. Marek³¹, K. Wiak³², L. Gardocki³³. Z kolei spora część przedstawicieli nauki zakładała wielokrotność zachowań, ale również dopuszczalność w wyjątkowych wypadkach jednorazowego działania sprawcy – m.in. M. Kulczycki i J. Zduńczyk³⁴ uważali, że sprawca mógł wypełnić znamiona ustawowe przestępstwa rozpijania małoletniego nawet poprzez jednorazowe działanie, jeśli chciał albo godził się na przyzwyczajanie małoletniego do konsumpcji alkoholu³⁵. Zwraca się uwagę na konieczność wystąpienia sprzyjającej atmosfery zachęcającej osobę małoletnią do kontynuowania spożywania alkoholu w przyszłości³⁶. W przypadku, gdy młody człowiek podziwia patostreamera albo zazdrości mu zarobku lub popularności, można rozważyć

²⁹ <https://sjp.pwn.pl/sjp/;2573777> (29.03.2023).

³⁰ <https://sjp.pwn.pl/sjp/promocja;2572655.html> (29.03.2023).

³¹ A. Marek, *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 1997, s. 493.

³² K. Wiak, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece* [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak, *Prawo karne*, Warszawa 2011, s. 346.

³³ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2015, s. 284.

³⁴ M. Kulczycki, J. Zduńczyk, *Prawo przeciw alkoholizmowi*, Warszawa 1968, s. 38.

³⁵ A. Kilińska-Pękacz, *Ochrona małoletnich przed alkoholem w polskim prawie karnym*, Bydgoszcz 2019, s. 112–113.

³⁶ *Ibidem*, s. 113.

ryzyko chęci naśladowstwa z jego strony, jednak zweryfikowanie tej tezy wymaga badań empirycznych precyzujących stosunek widzów do patostreamerów i powiązań między tym nastawieniem a stosunkiem wobec konsumpcji alkoholu. Stanowisko, że należy wziąć pod uwagę osobę patostreamera, wydaje się spójne z poglądem Z. Łukaszkiewicza, który proponował, żeby poddawać badaniu szerszy kontekst: tło sprawy, okoliczności i warunki podania alkoholu oraz charakter sprawcy³⁷. Zdaniem tego autora inaczej należy ocenić podanie dziecku podczas uroczystości rodzinnej lampki wina przez matkę, która dba o swoje dziecko, a inaczej podanie go przez nałogowego alkoholika, który ma demoralizujący wpływ na młodzież³⁸. Podobnie można ocenić patostreamera – jako osobę, która z definicji stanowi negatywny przykład dla małoletnich odbiorców. Co więcej, warto wskazać, że pomimo jednorazowego zachęcenia małoletniego do picia alkoholu może dojść do pewnego zwielokrotnienia tej zachęty, jeśli patostream zostanie przez widza utrwalony i ponownie się on z nim zapozna. Wniosek, że w takiej sytuacji mamy do czynienia z wieloczynowością działania patostreamera, jest jednak zbyt daleko idący, gdyż twórca patostreamu nie ma na to rzeczywistego wpływu i nie powinno to skutkować przypisaniem mu odpowiedzialności karnej (przy założeniu, że warunkiem jest wielokrotność działania), z wyjątkiem sytuacji, gdy patostreamer sam świadomie utrwała swoje działanie, dając małoletnim szansę na wielokrotne zapoznanie się z nagraniem prezentującym treści, które uznać można za nakłanianie do spożywania alkoholu. Działanie takie może zagrozić celowi regulacji z art. 208 k.k., czyli ochronie prawidłowego funkcjonowania rodziny, zwłaszcza jej funkcji opiekuńczo-wychowawczej, w której małoletni mają pozostać wolni od wpływu substancji uzależniających³⁹.

Czyny popełniane przez patostreamerów mogą nosić znamiona znęcania się. W przypadku dziecka lub osoby bezdomnej⁴⁰ można mówić o typie kwalifikowanym z art. 207§1a k.k., ponieważ dojdzie odpowiednio do znęcania się nad osobą nieporadną ze względu na wiek lub stan psychiczny lub fizyczny (np. ze względu na istnienie uzależnienia, jakim jest alkoholizm, ewentualne wynikające z niego inne zaburzenia psychiczne lub niepełnosprawność intelektualną⁴¹) oraz z uwagi na istnienie przemijającego lub stałego stosunku zależności wynikającego z krytycznej

³⁷ Z. Łukaszkiewicz, *Sprawy o rozpijanie niepełnoletnich jako poważny problem społeczny*, „Ławnik Ludowy” 1963, nr 3, s. 75.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Por. J. Sawicki, *Prawnokarna ochrona małoletnich przed szkodliwym działaniem alkoholu, alkoholu [w:] Prawo życia i śmierci*, red. M. Sadowski, A. Szychalska, K. Sadowa, Wrocław 2013, s. 107

⁴⁰ Do przykładów należeć może głośna medialnie sprawa, w której patostreamer upijał bezdomne osoby i znęcał się nad nimi psychicznie. <https://olsztyn.tvp.pl/65604888/patostreamer-z-elkuskarzony-znecal-sie-nad-bezdomnymi> (30.03.2023).

⁴¹ Jako przykład można podać medialnie głośną sprawę patostreamera „Kamerzysty”, który doprowadzał niepełnosprawnego intelektualnie mężczyznę do m.in. spożywania kocich odchodów.

sytuacji życiowej (np. patostreamera, znęcający się nad swoją partnerką, która akceptuje to z uwagi na względy ekonomiczne). Bardzo często patostreamerzy posługują się wulgarnym językiem. Przykładową kwalifikacją prawną zachowania polegającego na transmisji znęcania się nad inną osobą małoletnią po uprzednim upiciu jej może być art. 207§1a k.k. w zw. z art. 208 k.k. W przypadku, gdy patostreamer prowokuje awanturę, dopuszczając się przemocy fizycznej wobec innych osób, można mówić o zbiegu rzeczywistym art. art. 212 k.k. (zniesławienie) w zw. z art. 217 k.k. (naruszenie nietykalności cielesnej). W przypadku spowodowania uszczerbku na zdrowiu (art. 157 k.k. lub 156 k.k.) dojdzie do zbiegu pomijalnego z art. 217 k.k. Chociaż niniejsze opracowanie dotyczy przestępstw w kontekście patostreamu, nie można również wykluczyć sytuacji, w której patostreamer przebywa w mieszkaniu w bloku wielorodzinnym i swoim głośnym i wulgarnym zachowaniem „jedynie” przeszkadza sąsiadom – wówczas można przyjąć kwalifikację prawną z art. 51 k.w.

Należy też zwrócić uwagę na dopuszczalność kwalifikacji z art. 255 k.k. w przypadku, gdy patostreamer w trakcie patostreamu publicznie nawołuje do popełnienia przestępstwa (np. wszczęcia bójki, naruszenia nietykalności cielesnej innej osoby). Kwalifikacja z art. 255 k.k. odnosić się może także do aktywnego widza patostreamera, o czym będzie mowa w drugiej części artykułu. Niezależnie od powyższego w grę wchodzić może każdy typ czynu zabronionego; transmitować można wszystko.

Patostreaming a demoralizacja osób nieletnich. Postulaty *de lege ferenda*

Według *Słownika języka polskiego* demoralizacja to „proces odchodzenia od obowiązujących wartości moralnych przejawiający się wzrostem przestępczości, korupcją i rozluźnieniem dyscypliny, ale też: jako działania powodujące u innych odchodzenie od takich wartości”⁴². W ocenie J. Błachut, A. Gaberle i K. Krajewskiego demoralizacja to zachowanie, które jest nacechowane zespołem względnie trwałych symptomów świadczących o nieprzestrzeganiu podstawowych zasad i norm społecznych, mające miejsce wielokrotnie⁴³. W ocenie A. Żejmo śledzenie patologicznych treści przyczyniać się może do kształtowania się zaburzeń zachowania, a także zaburzeń osobowości, w tym antyspołecznego zaburzenia osobowości⁴⁴. Jako przejaw demoralizacji można wskazać: „naruszanie zasad współżycia społecznego, popełnienie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie alkoholu

⁴² <https://sjp.pwn.pl/sjp/demoralizacja;2554658.html> (30.03.2023).

⁴³ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 2004, s. 320.

⁴⁴ A. Żejmo, *Medialny obraz...*, s. 32.

lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierządu, włóczęgostwo, udział w grupach przestępczych”⁴⁵.

Demoralizacja w kontekście patostreamingu może przebiegać dwutorowo z uwagi na interaktywność relacji patostreamerzy–patoużytkownicy⁴⁶. M. Jas dzieli widownię na pozytywną (popierającą działania patostreamera) i negatywną (odnoszącą się do nich z dużą dozą krytyki i potępienia)⁴⁷. Zarówno jedni, jak i drudzy mogą na siebie nawzajem oddziaływać w sposób demoralizujący: nieletni patostreamerzy mogą być nakłaniani przez patoużytkowników do podejmowania lub trwania w zachowaniach stanowiących przejaw patologii oraz dorośli patostreamerzy mogą wpływać na rozwój demoralizacji u obserwujących ich dzieci i młodzieży. Godną uwagi propozycją w kontekście podjętej już walki ze zjawiskiem patostreamingu⁴⁸ może być wprowadzenie przepisu penalizującego demoralizowanie osoby poniżej 18. roku życia. Podobne regulacje funkcjonują w ustawodawstwach światowych⁴⁹.

Przestępstwo demoralizacji nieletniego powinno być przestępstwem formalnym; wystarczające powinno być dostrzeżenie sprzecznego z normami obyczajowymi zachowania patostreamera przez osobę poniżej 18. roku życia. Niekoniecznie u tej osoby musi rozwinąć się demoralizacja w rozumieniu czynów z art. 4 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, a tym bardziej w sferze psychicznej. Ponadto modyfikacji wymaga art. 4 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich celem dostosowania go do potencjalnej nowej regulacji. Demoralizowanie nieletniego w formie przestępstwa skutkowego (podjęcia przez nieletniego pod wpływem patostreamera działań noszących znamiona demoralizacji) generowałoby trudności dowodowe i mogłoby prowadzić do naruszenia zasady określoności prawa karnego, ponieważ katalog czynów wchodzących w zakres demoralizacji na gruncie ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich w przypadku nieletniego jest otwarty: „okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego, w **szczególności** naruszanie zasad współżycia społecznego, popełnienie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierządu, włóczęgostwo, udział w grupach przestępczych”.

⁴⁵ A.D. Leśniak-Moczuk, *Przejawy demoralizacji nieletnich. Analiza prawno-kryminologiczna*, Białystok 2020, s. 109–110.

⁴⁶ Por. M. Jas, *Patostreaming – ciemna strona...*, s. 177.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ W 2018r w biurze RPO doszło do zebrania uczestników Okrągłego Stołu RPO do walki z patotreściami w Internecie.

⁴⁹ Np. na podstawie art. 153 azerskiego Kodeksu karnego penalizowane jest zaangażowanie człowieka poniżej 14. roku życia do działań demoralizujących. Por. M. Kulik, *Przestępstwa „pornograficzne” w ujęciu porównawczym [w:] Pornografia*, red. M. Mozgawa Warszawa 2011, s. 93.

Ponadto skutkowość potencjalnego przestępstwa demoralizacji nieletniego mogłaby naruszyć zasadę odpowiedzialności indywidualnej, w świetle której sprawca odpowiada tylko za swój czyn w granicach własnej umyślności lub nieumyślności, w sytuacji gdy pociągnięcie sprawcy do odpowiedzialności zależałoby od podjęcia przez nieletniego działań stanowiących przejaw demoralizacji (czyli przyjęcia, że skutkiem musi być demoralizacja nieletniego, a raczej wystąpienie jej uzewnętrzzonych przejawów). Należy zatem sformułować typ czynu zabronionego demoralizacji nieletniego tak, aby zakres kryminalizacji obejmował zachowanie sprawcy, który prowadzi transmisję lub utrwała treści, w których dochodzi do pochwalania lub propagowania, lub nakłania do demoralizacji, czyli zachowań wymienionych w art. 4 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, osoby poniżej 18. roku życia. Katalog z art. 4 wyżej wymienionej ustawy nie jest wyczerpujący i nie zawiera w sobie wszystkich przejawów demoralizacji, ale podejście takie umożliwia zachowanie systemowej spójności, ponieważ na te przypadki ustawodawca zwraca szczególną uwagę, wymieniając je w otwartym katalogu. Można zatem uznać, że przykłady te ustawodawca uważa za szczególnie jaskrawe i szkodliwe w kontekście rozwoju młodej osoby, zatem tylko pochwalanie, propagowanie lub nakłanianie do nich powinno stanowić karalną demoralizację osoby poniżej 18. roku życia, i to jedynie w formie utrwalania lub prowadzenia transmisji dostrzegalnych dla nieokreślonej liczby osób. Aby zapobiec duplikowaniu podstaw odpowiedzialności karnej, np. z art. 255 k.k. (nawoływanie do popełnienia przestępstwa), art. 204 § 2 k.k. (stręczycielstwo osoby małoletniej), należy rozważyć zmodyfikowanie katalogu zachowań noszących znamiona demoralizacji w art. 4 albo – co wydaje się rozwiązaniem trudniejszym, choć korzystniejszym⁵⁰, pomagającym uniknąć nadmiernie rozbudowanej kazuistyki – sformułowanie definicji legalnej demoralizacji i zastąpienie nią przykładowego katalogu czynów z art. 4 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

Patostreaming a występki o charakterze chuligańskim

W dyskursie politycznym spotkać można założenie, że przestępstwa wchodzące w zakres patostreamingu są występkami o charakterze chuligańskim. Wydaje się, że przyjęcie tej tezy *a priori* jest zbyt dużym uproszczeniem, chociaż nie można wykluczyć, że pewne kategorie zachowań patostreamera rzeczywiście mogą zostać zakwalifikowane jako występki o charakterze chuligańskim. Na podstawie art. 115§21 k.k.: „Występkiem o charakterze chuligańskim jest występki polegający na umyślnym zamachu na zdrowie, na wolność, na cześć lub nietykalność cielesną, na bezpieczeństwo powszechne, na działalność instytucji

⁵⁰ Odmienne: A. Kania, *Demoralizacja jako pojęcie kontrowersyjne. Uwagi na tle ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*, „Studia Prawnicze KUL” 2016, nr 3(67), s. 89–91.

państwowych lub samorządu terytorialnego, na porządek publiczny, albo na umyślnym niszczeniu, uszkodzeniu lub czynieniu niezdatną do użytku cudzej rzeczy, jeżeli sprawca działa publicznie i bez powodu albo z oczywiście błahego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego”.

Szczegółowe omówienie wszystkich przesłanek występku o charakterze chuligańskim przekracza ramy niniejszego artykułu, należy jednak zwrócić uwagę na kilka kwestii. Nie ma wprawdzie wątpliwości, że patostreaming może godzić w zdrowie, cześć, nietykalność cielesną oraz wolność (np. zmuszanie do określonego działania, gdy patostreamer stosuje przemoc wobec innej osoby, aby skłonić ją do uwłaczającego jej godności zachowania, czy stosowanie gróźb karalnych), porządek publiczny (np. nawoływanie do popełnienia przestępstwa, znieważanie grupy lub osoby), a także w pewnych wypadkach w działalność instytucji państwowych lub samorządowych (np. szkół w przypadku zakłócania e-lekcji⁵¹). W przypadku patostreamu może dojść do transmisji treści pornograficznych lub przemocowych bądź nawołujących do nienawiści lub popełnienia przestępstwa podczas

⁵¹ Odnośnie do problematyki zakłócania lekcji online przez patostreamerów, do walki z tym zjawiskiem wykorzystuje się również przepisy prawa wykroczeń; wprowadzono art. 107a k.w. na mocy ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19. Ten przepis jest szczególnie interesujący w kontekście niniejszych rozważań z uwagi na fakt, że projektodawca w uzasadnieniu projektu wskazywał wprost na związek tej regulacji ze zjawiskiem patostreamingu i chęcią jego zwalczania. W opinii prawnej stowarzyszenia adwokackiego „Defensor iuris” wyrażono pogląd, że regulacja art. 107a k.w. w takim kształcie nie może zostać oceniona pozytywnie. Według stowarzyszenia regulacja ta niesie zagrożenie „zdublowania” odpowiedzialności karnej z odpowiedzialnością za wykroczenie, ponieważ czyn polegający na nieuprawnionym włączeniu się w transmisję danych prowadzoną przy użyciu systemu teleinformatycznego wyczerpuje znamiona czynów zabronionych stypizowanych w art. 267 k.k., art. 268a k.k. oraz art. 269a k.k. Powyższy pogląd nie może zostać oceniony pozytywnie z uwagi na samą okoliczność występowania różnicy pomiędzy prawem wykroczeń i prawem karnym, wynikającej ze specyfiki czynów zabronionych stanowiących podstawę przypisania odpowiedzialności sprawcy, które w przypadku wykroczeń cechują się mniejszą społeczną szkodliwością i są zagrożone łagodniejszymi karami⁵¹. Przy przyjęciu toku rozumowania, że art. 107a k.w. prowadzi do zdublowania odpowiedzialności, należałoby w konsekwencji wyeliminować z Kodeksu wykroczeń czyny rodzajowo zbliżone do przestępstw, co pozostawiałoby poza zakresem penalizacji niepożądane społecznie czyny o mniejszej szkodliwości społecznej niż przestępstwa, zostawiając je bez ochrony lub przy niewystarczającej ochronie istotne dobra prawne. Należy bowiem zwrócić uwagę na całokształt podejmowanego przez patostreamera zachowania zakłócającego transmisję, którego konsekwencje mogą co prawda okazać się w pewnych okolicznościach szkodliwe społecznie w stopniu wyższym niż znikoma, jednak w mniejszym, niż uzasadniałoby to wprowadzanie do stanu prawnego przepisów warunkujących odpowiedzialność za przestępstwo. W kontekście art. 107a k.w. przepis powyższy nie spełnia jednak swoich celów w zakresie ochrony przed patotreściami i jest nieefektywny, ponieważ możliwa jest sytuacja, w którym przekaz informacyjny obiektywnie dotrze do odbiorców pomimo zakłócenia wideospotkania przez patostreamera, co więcej – odbiorcy nie poczują się zniesmaczeni, ale uznają ingerencję patostreamera za zabawną (np. uczniowie podczas lekcji online).

zdalnych lekcji, co można również zakwalifikować jako występki z art. 269a k.k. (zakłócanie pracy sieci) w zw. z art. 202 § 1 k.k. (publiczne prezentowanie treści pornograficznych w sposób mogący narzucić jej odbiór osobie, która sobie tego nie życzy) w zw. z art. 156 § 1 k.k. w zw. z art. 11§2 k.k. Wątpliwości może natomiast budzić wypełnienie przez patostreamera przesłanki działania publicznie oraz bez powodu lub z oczywiście błahego powodu.

Rozumienie internetu jako miejsca publicznego jest przedmiotem kontrowersji. Można spotkać się z trzema poglądami: internet nie stanowi miejsca publicznego; internet może stanowić miejsce publiczne, jednak dotyczy to wyłącznie ogólnie dostępnych witryn; internet stanowi miejsce publiczne, nawet jeśli dostęp do konkretnych stron jest ograniczony⁵². Należy zgodzić się z poglądem J. Kuleszy, że „miejszem jest część jakiejś przestrzeni, na której ktoś przebywa, coś się znajduje lub odbywa. Miejszem publicznym zaś jest teren lub pomieszczenie przeznaczone dla wszystkich ludzi. Internet nie jest zatem ani terenem, ani pomieszczeniem, ani nawet przestrzenią. Internet jest przecież siecią komputerową, «międzysiecią», «siecią sieci» złożoną z trzech poziomów: sieci szkieletowej, serwerów i ruterów i wreszcie urządzeń użytkowników”⁵³. Przyjęcie którejś z dwóch pozostałych koncepcji oznaczałoby rozszerzającą wykładnię na niekorzyść sprawy, niedopuszczalną w prawie karnym.

Działanie publiczne pozostaje w korelacji semantycznej z działaniem w miejscu publicznym, choć należy podkreślić, że nie są to pojęcia synonimiczne; warto również zaakcentować, że w powszechnym pojmowaniu przyjmuje się, że działanie publiczne to działanie w takim miejscu i okolicznościach lub w taki sposób, że jest lub może być spostrzegane przez bliżej nieokreśloną liczbę osób, a sprawca, mając świadomość takiej możliwości, co najmniej na to się godzi⁵⁴. Należy jednak wskazać, że to powszechne przekonanie, akcentowane w orzecznictwie⁵⁵, nadmiernie rozszerza odpowiedzialność karną patostreamera, stając się swego rodzaju niebezpiecznym precedensem zagrażającym oddzielności władzy sądowniczej od ustawodawczej, zwłaszcza że wśród znamion ustawowych definicji występków o charakterze chuligańskim brak sformułowania: „działa **umyślnie** publicznie”, tak by można było założyć możliwość zastosowania konstrukcji zamiaru bezpośredniego albo ewentualnego. Wiąże się to z faktem, że orzeczenia wydawane w latach 70. XX w., aprobujące tę tezę, nie uwzględniały obecnego rozwoju technologii. Patostreamer, który transmituje na żywo patologiczne

⁵² M. Kamiński, *Internet jako miejsce publiczne*, „Palestra” 2020, nr 7–8, s. 93.

⁵³ J. Kulesza, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2018 r.*, sygn. IV KK 296/17, „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 3, s. 118.

⁵⁴ R. Kokot, *Z rozważań o chuligańskim charakterze zachowań przestępnych w ujęciu polskiego prawa karnego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 2015, nr 100, s. 226.

⁵⁵ Wyrok SN z dnia 3 maja 1971 r., sygn. Rw 441/71, OSNKW 1971, nr 10, poz. 158; wyrok SN z dnia 9 listopada 1971 r., sygn. V KRN 219/71, OSNPG 1972, nr 2, poz. 25; uchwała SN z dnia 20 września 1973 r., sygn. VI KZP 26/73, OSNKW 1973, nr 11, poz. 132.

treści, w których dopuszcza się np. zniszczenia cudzej rzeczy, nie jest w stanie przewidzieć liczebności osób, które zaczną go obserwować – nie widzi odbiorców patotreści tak, jak widziałby np. przechodniów, dokonując analogicznych czynności w miejscu publicznym, np. w miejskim parku. Co więcej, w przypadku, gdy transmisja ma miejsce np. w środku nocy lub wcześniej rano, istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że spotka się z brakiem widowni. Jak wskazuje się w literaturze, możliwość spostrzeżenia czynu sprawcy musi mieć charakter realny, co niewątpliwie powoduje, że ta „realność” będzie zależna od miejsca, czasu i innych okoliczności popełnienia czynu (np. czyn popełniony w pustej hali sportowej nie będzie mógł być uznany za czyn popełniony „publicznie”)⁵⁶. W związku z powyższym należy wskazać, że działanie publiczne w kontekście patostreamu będzie mieć miejsce jedynie w sytuacji, gdy istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że patostreamer ze względu na porę dnia i inne okoliczności zetknie się z bliżej nieokreśloną liczebnie widownią.

Dyskusyjne wydaje się również działanie patostreamera bez powodu lub z oczywiście błahego powodu. Sytuacja kształtuje się analogicznie jak w przypadku przestępstw o podłożu rasistowskim lub ksenofobicznym: przede wszystkim w opisie znamion typów czynów zabronionych znajdują się motywy działania sprawców (np. nienawiść rasowa), czyli powód jest określony w znamionach⁵⁷, przynajmniej w części przypadków patostreamów. Działanie bez powodu jest działaniem, odnośnie do którego w świetle przyjmowanych powszechnie ocen nie można znaleźć żadnego racjonalnego wytłumaczenia, któremu brak wszelkich racji⁵⁸. Należy każdorazowo określić motyw działania sprawców, a nie zakładać *a priori*, że go nie ma, zwłaszcza że motywacją działania patostreamerów często jest korzyść majątkowa lub osobista (w postaci popularności, poczucia, że są ciekawi, zabawni i mają do zaoferowania rozrywkę⁵⁹). W przypadku błahego powodu wskazuje się na istnienie dysproporcji pomiędzy adekwatnością reakcji sprawcy do przyczyny wywołującej jego zachowanie; cel postępowania nie uzasadnia drastyczności podjętych przez niego środków⁶⁰. W literaturze podnosi się, że odpowiedniość zachowania podlega ocenom społecznym, musi być zobiektywizowana⁶¹. Korzyść majątkowa lub osobista jest znamieniem licznych typów

⁵⁶ T. Oczkowski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, LEX, komentarz do art. 115. teza 5.

⁵⁷ Por. K. Wala, *Glosa do wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2018 r. (III KK 125/17)*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2019, t. XXVIII, nr 4, s. 189.

⁵⁸ K. Mioduski, art. 115 [Wyrażenia ustawowe] [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, t. I, red. J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, Warszawa 1987, s. 240.

⁵⁹ A. Kmieciak-Goławska, *Patostreaming jako narzędzie popularyzacji podkultury przemocy*, „*Biuletyn PTK*” 2019, nr 25, s. 176.

⁶⁰ M. Budyn-Kulik, *Umysłność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*, Warszawa 2015, s. 317.

⁶¹ *Ibidem*.

czynów zabronionych części szczególnej Kodeksu karnego, w związku z tym logicznym wnioskiem jest, że nie można zakładać, że czyny, które taką – istotną z punktu widzenia ustawodawcy – motywację posiadają, są działaniem bez powodu lub z oczywiście błahego powodu. Z drugiej strony z orzecznictwa można wyinterpretować następujący pogląd: „walka o wpływy w środowiskach przestępczych, którymi kierowali się oskarżeni, nie należy do katalogu wartości akceptowanych społecznie, które pozwalałyby na przyjęcie, że mieli powód, chociażby błahy w rozumieniu art. 115 § 21 k.k., aby uczestniczyć w bójce”⁶². Stanowisko sądu kładzie nacisk na zobiektywizowane oceny klasyfikujące bądź nie daną wartość jako akceptowalną społecznie, uzasadniającą zamach na inne dobro prawne. Nie jest to jednak trafne podejście. W ten sposób można by uznać, że każdy czyn zabroniony godzi w wartości aprobowane społecznie, pomijając sytuacje, gdy występują okoliczności wyłączające bezprawność lub winę, i należałoby uznać, że np. zabójstwo z „miłości” jest działaniem posiadającym powód, ponieważ obiektywnie miłość należy do wartości istotnych dla większości społeczeństwa, a zabójstwo na tle seksualnym jest działaniem bez powodu lub z oczywiście błahego powodu, ponieważ w świetle zobiektywizowanych ocen realizowanie własnego popędu seksualnego bez uwzględnienia granic wolności seksualnej innych osób jest działaniem, które nie należy „do katalogu wartości akceptowanych społecznie” i w powszechnym społecznym mniemaniu jest potępiane. Należy zwrócić też uwagę na tezę Sądu Najwyższego, który wskazał w jednym z orzeczeń, że rozbój jest występkiem o charakterze chuligańskim. Nie można się z tym zgodzić, przywołując słuszny pogląd T. Oczkowskiego, że sprawca nie działa bez powodu z uwagi na fakt, iż zawsze motywem rozboju jest chęć zawładnięcia cudzym mieniem lub osiągnięcia korzyści majątkowej⁶³. Analogicznie, mając powyższe na uwadze, należy rozpatrywać aktywność patostreamerską, której cechą charakterystyczną jest czerpanie korzyści majątkowych lub osobistych z podejmowanego proceduru.

Podsumowanie

Patostreaming jest zjawiskiem wieloaspektowym, budzącym zainteresowanie nie tylko swoich odbiorców, ale również przedstawicieli nauk psychologicznych, prawnych, socjologicznych i pedagogicznych. Jest to niewątpliwie zjawisko szkodliwe i niebezpieczne. W celu skutecznej walki z nim nie wystarczy poprzestać na zaleceniach i debatach w dyskursie prasowym i politycznym, ale należy podjąć

⁶² Wyrok SA w Białymstoku z dnia 31 października 2012 r., sygn. II AKa 121/12, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2013, nr 3, poz. 58.

⁶³ T. Oczkowski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, LEX, komentarz do art. 115, teza 2.

konkretne działania legislacyjne w postaci modyfikacji katalogu zachowań stanowiących przejaw demoralizacji w rozumieniu art. 4 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich lub wprowadzenia definicji legalnej demoralizacji oraz nowego typu czynu zabronionego demoralizowania nieletnich poprzez transmisję lub utrwalanie treści, w których dochodzi do pochwalania, propagowania lub nakłaniania do zachowań stanowiących przejaw demoralizacji. Kluczową kwestią w kontekście określenia czynu patostreamera jako występku o charakterze chuligańskim jest ustalenie braku powodu lub oczywiście błahego powodu, zaś w przypadku patostreamerów nie jest on szlachetny, jednak nie można uznać, że w ogóle nie występuje. Za dyskusyjny można uznać również pogląd, że jest on oczywiście błahy.

W zakresie patostreamingu można wskazać liczne kwalifikacje prawnokarne. Ze względu na ramy opracowania nie jest możliwe wyczerpujące omówienie wszystkich możliwych. Świadczy to o niewątpliwej złożoności zjawiska i mnogości form jej występowania.

Bibliografia

- Albański L., *Wybrane zagadnienia z patologii społecznej*, Jelenia Góra 2010.
- Angielczyk Z., *Homo crudelis w dobie Internetu*, „Parezja” 2019, nr 2.
- Bek D., Popiołek M., *Patostreaming – charakterystyka i prawne konteksty zjawiska*, „Zarządzanie Mediami” 2019, t. 7, nr 4.
- Bergcholt L., *Patostreaming jako nowe wyzwanie dla kryminologii w kontekście współczesnych cyberzagrożeń* [w:] *Prawo karne i kryminologia wobec kryzysów XXI wieku*, Warszawa 2022.
- Błachut J., Gabrele A., Krajewski K., *Kryminologia*, Gdańsk 2004.
- Budyn-Kulik M., *Umysłność w prawie kamym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*, Warszawa 2015.
- Ferenc T., Sułkowski B., *Okiem kamery – semiologia obrazów przemocy*, „Kultura i Społeczeństwo” 2009, nr 4.
- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2015.
- https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2022-04/Odpowiedz_MS_4.04.2022.pdf (17.01.2023).
- <https://olsztyn.tvp.pl/65604888/patostreamer-z-elku-oskarzony-znecal-sie-nad-bezdomnymi> (30.03.2023).
- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Ukiyo-e> (31.03.2023).
- <https://sjp.pwn.pl/sjp/;2573777> (29.03.2023).
- <https://sjp.pwn.pl/sjp/demoralizacja;2554658.html> (30.03.2023).
- <https://sjp.pwn.pl/sjp/promocja;2572655.html> (29.03.2023).
- <https://vibez.pl/wydarzenia/trash-streaming-czyli-zarabianie-na-okrucienstwie-dlaczego-w-rosji-jest-to-trend-6743682085870144a> (28.03.2023).
- <https://www.chip.pl/2023/05/wiezienie-za-patostreaming-nowa-ustawa> (8.05.2023).
- <https://www.glospedagogiczny.pl/artukul/niebezpieczny-patostreaming> (29.03.2023).
- <https://www.thesun.co.uk/news/14466280/russias-disturbing-trash-streaming-trend/> (30.03.2023).
- <https://zdrowie.pap.pl/rodzice/patostreamy-niepokoja-mlodych-odbiorcow-ale-dzieci-i-tak-je-ogladaja> (28.03.2023).
- Inciardi J.A., *Careers in Crime*, Chicago 1975.
- Jas M., *Patostreaming – ciemna strona internetu. Analiza zjawiska na wybranych przykładach*, „Media Biznes Kultura” 2020, nr 1(8).

- Kamiński M., *Internet jako miejsce publiczne*, „Palestra” 2020, nr 7–8.
- Kania A., *Demoralizacja jako pojęcie kontrowersyjne. Uwagi na tle ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*, „Studia Prawnicze KUL” 2016, nr 3(67).
- Kilińska-Pękacz A., *Ochrona małoletnich przed alkoholem w polskim prawie karnym*, Bydgoszcz 2019.
- Kmieciak-Gołąwska A., *Patostreaming jako narzędzie popularyzacji podkultury przemocy*, „Biuletyn PTK” 2019, nr 25.
- Kokot R., *Z rozważań o chuligańskim charakterze zachowań przestępnych w ujęciu polskiego prawa karnego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 2015, nr 100.
- Kotowska M., *Zjawisko patologii społecznej w ujęciu kryminologicznym*, „Studia Prawnoustrojowe” 2009, nr 9.
- Kulczycki M., Zduńczyk J., *Prawo przeciw alkoholizmowi*, Warszawa 1968.
- Kulesza J., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2018 r., sygn. IV KK 296/17*, „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 3.
- Kulik M., *Przestępstwa „pornograficzne” w ujęciu porównawczym* [w:] *Pornografia*, red. M. Mozgawa Warszawa 2011.
- Leśniak-Moczuk A.D., *Przejawy demoralizacji nieletnich. Analiza prawno-kryminologiczna*, Białystok 2020.
- Marek A., *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 1997.
- Mioduski K. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, t. I, red. J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, Warszawa 1987.
- Najdek M., Węgrzyn R., *Koniec świata zwiastują patostreamy*, „Meritum” 2019, nr 3(54).
- Ołownia D., *Patostreaming jako zjawisko patologiczne i dewiacyjne*, „iNFOTEZY” 2021, nr 2.
- Podgórecki A., *Patologia życia społecznego*, Warszawa 1969.
- Raines J., *Trafficking Without Borders: Why It Is Time for the Law to Properly Address Cybersex Trafficking in the Livestreaming Context*, „Catholic University Law Review” 2022, no. 71, vol. 1.
- Sawicki J., *Prawnokarna ochrona małoletnich przed szkodliwym działaniem alkoholu, alkoholu* [w:] *Prawo życia i śmierci*, red. M. Sadowski, A. Spychalska, K. Sadowa, Wrocław 2013.
- Świda W., *Przestępca zawodowy*, Wilno 1932.
- Wala K., *Glosa do wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2018 r. (III KK 125/17)*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2019, t. XXVIII.
- Wiak K., *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece* [w:] *Prawo karne*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2011.
- Żejmo A., *Medialny obraz demoralizacji. Patostreaming jako problem psychopedagogiczny*, „Civitas et Lex” 2022, nr 4(36).
- Wójcik S. i in., *Patotreści w Internecie. Raport o problemie*, Warszawa 2019.
- https://fdds.pl/_Resources/Persistent/a/9/d/3/a9d3f60edf0bfabffe0276837d9fca36a1574f0d/fdds-report-patotresc-www.pdf (13.05.2023).

Streszczenie

Patostreaming rozumiany jest jako publikowanie w internecie treści patologicznych w celu zdobycia pieniędzy lub popularności w sieci. Zachowania patostreamerów nie tylko naruszają normy społeczne, ale również mogą być kwalifikowane jako przestępstwa i wykroczenia⁶⁴. Z uwagi na obszerność problematyki w opracowaniu uwaga zostanie poświęcona jedynie patostreamom jako

⁶⁴ Obecnie trwają konsultacje w sprawie projektu ustawy, która ma wprowadzać penalizację patostreamingu. <https://www.chip.pl/2023/05/wiezienie-za-patostreaming-nowa-ustawa> (8.05.2023).

przestępstwom. Kwestia ta zostanie również rozważona przez pryzmat demoralizacji nieletnich aktywnych widzów patostreamów, zważywszy na fakt, że takie treści największą oglądalnością cieszą się wśród osób młodych, nastolatków⁶⁵. Należy w związku z dynamicznym rozwojem patostreamingu rozważyć wprowadzenie typu czynu zabronionego demoralizowania małoletniego, jednak odmiennie niż np. w Azerbejdżanie – precyzując znamiona w celu dopasowania go do specyfiki konkretnie tego zjawiska.

Słowa kluczowe: patostreaming, wykroczenie, przestępstwo, demoralizacja

CRIMINAL LIABILITY FOR ACTS CONNECTED WITH PATOSTREAMING ACTIVITY. CRIMINAL LIABILITY OF A PATOSTREAMER

Summary

Patostreaming is understood as publishing in the Internet content that infringe on social rules in order to gain popularity in the Internet or money. Behaviors of patostreamers not only infringe on social norms, but also may be qualified as crimes or misdemeanors. Due to the scope of the problematic aspects in the paper the attention will be paid just to patostreaming as crimes. The question will be considered with attention to aspects of demoralization of minor viewers, having regard to the fact that patostreaming is the most popular among young people, teenagers. Therefore, due to dynamic development of patostreaming consider to introduce the type of illicit act: demoralization of minor, however different than e.g. in Azerbaijan – precisising statutory marks in order to fit in to the specific of that phenomenon specifically.

Keywords: patostreaming, misdemeanor, crime, demoralization

⁶⁵ D. Ołownia, *Patostreaming jako zjawisko...*, s. 65.